

جامعه‌شناسی عشق

دکتر عادل ابراهیمی لویه - دکتر سلیمان میرزائی راجعونی

نشر واپس

نشر و انیا

سرشناسه	ابراهیمی لویه، عادل، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور	جامعه‌شناسی عشق / عادل ابراهیمی لویه، سلیمان میرزائی راجعونی.
مشخصات نشر	تهران : و انیا، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۲۵۰ ص.؛ ۱۴×۲۱ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۲۶۶-۶۹-۷
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	عشق -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	Love -- Social aspects
موضوع	عشق
موضوع	۱.۵۷
شناسه افزوده	میرزائی راجعونی، سلیمان، ۱۳۴۶ -
رده بندی کنگره	HI11106
رده بندی دیویی	۳۰۲/۳
شماره کتابشناسی ملی	۵۸۷۱۳۴۰

عنوان	جامعه‌شناسی عشق
نویسندگان	دکتر عادل ابراهیمی لویه و دکتر سلیمان میرزائی راجعونی
شمارگان	۵۰۰ نسخه
نوبت چاپ	اول ۱۳۹۹
طرح جلد	ثمین بیجاد
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۲۶۶-۶۹-۷
ناشر	و انیا

خیابان انقلاب خیابان ابوریحان خیابان وحید نظری پلاک ۳۶ واحد ۱

تلفن ۶۶۹۷۴۵۶۱ - ۰۹۱۲۱۸۶۶۵۵۸

۶۲۰۰۰۰ ریال

۱۱	 پیش سخن
----	---------------

فصل اول

۱۷	 انواع عشق و عاشق شدن
۱۷	 ۱-۱. تعریف عشق
۲۴	 ۲-۱. عشق در سترهای اجتماعی و تاریخی
۲۴	 ۳-۱. مدل اجتماعی عشق
۲۴	 ۴-۱. دیدگاه‌های استانی و نوین نسبت به عشق
۲۹	 ۵-۱. شیوه‌های مفهوم‌سازی عشق
۲۹	 ۶-۱. عشق سه‌گانه در برابر عشق مصاحبتی
۳۱	 ۷-۱. سبک‌های عشق
۳۲	 ۸-۱. نگاه مثلی به عشق
۳۳	 ۹-۱. عشق رومانتیک در برابر عشق واقعی
۳۶	 ۱۰-۱. مجموعه عشق رومانتیک
۴۱	 ۱۱-۱. عاشق شدن
۴۳	 ۱۲-۱. عاشق شدن چیست؟
۴۵	 ۱۳-۱. افراد عادی چگونه عشق را تفسیر می‌کنند؟
۴۶	 ۱۴-۱. تفاوت عاشق شدن با میل جنسی قوی
۴۸	 ۱۵-۱. تنوع در عاشق شدن
۴۸	 ۱۶-۱. ۱-۱. شخصیت
۴۸	 ۱۷-۱. ۲-۱. جنسیت
۵۰	 ۱۸-۱. ۳-۱. بستر فرهنگی
۵۴	 ۱۹-۱. میزان عاشق شدن
۵۵	 ۲۰-۱. ۱-۱. جبران شدن یا جبران نشدن عشق
۵۶	 ۲۱-۱. ۱۱-۱. جذب رومانتیک
۶۰	 ۲۲-۱. ۱۲-۱. آثار عاشق شدن
۶۲	 ۲۳-۱. ۱۳-۱. پویایی عملکرد عاشق شدن

۶۲.....	۱-۱۳-۱. عشق به عنوان احساس.....
۶۴.....	۲-۱۳-۱. عشق به عنوان دلبستگی.....
۶۴.....	۳-۱۳-۱. عشق به عنوان یک داستان.....
۶۵.....	۴-۱۳-۱. رهیافت تحولی.....
۶۵.....	۵-۱۳-۱. مدل بسط خویشتن.....
۶۷.....	مبحث فصل.....
	فصل دوم
۸۱.....	طریقات اجتماعی عشق و ازدواج.....
۸۱.....	۱-۲. صحت‌بندی همبستگی در جهان نوین.....
۸۶.....	۲-۲. نظریه‌های منشأ عشق.....
۸۶.....	۱-۲-۲. نظریه روانی.....
۸۷.....	۲-۲-۲. نظریه یادگیری.....
۸۹.....	۳-۲-۲. نظریه جامعه‌شناختی.....
۹۰.....	۴-۲-۲. نظریه روانی - جنسی.....
۹۰.....	۵-۲-۲. نظریه بیوشیمیایی.....
۹۱.....	۶-۲-۲. نظریه دلبستگی.....
۹۴.....	۳-۲. نظریه‌های نحوه عملکرد عشق.....
۹۴.....	۱-۳-۲. نظریه مثلی عشق.....
۹۸.....	۲-۳-۲. نظریه بسط خویشتن عشق آرون.....
۹۸.....	۳-۳-۲. نظریه چرخ عشق رایس.....
۱۰۰.....	۴-۳-۲. نظریه فیلتر عشق‌ورزی کرکاف و دیویس.....
۱۰۴.....	۵-۳-۲. نظریه انگیزه - ارزش - نقش مورستین.....
۱۰۶.....	۴-۲. نظریه‌های ازدواج.....
۱۰۷.....	۱-۴-۲. ایستگاه‌های ازدواج.....
۱۰۸.....	۲-۴-۲. نظریه ستیز گود.....
۱۱۰.....	۳-۴-۲. الگوی فرایند بین‌الاشخاص.....
۱۱۳.....	۴-۴-۲. نظریه مبادله اجتماعی بیکر.....
۱۱۴.....	۵-۴-۲. نظریه بازارهای ازدواج.....
۱۱۷.....	۶-۴-۲. قول و قرار آنلاین.....

۱۱۸	۵-۲. اثرات نظام کلان بر عشق و ازدواج
۱۱۹	۱-۵-۲. نیروهای اقتصادی
۱۱۹	۲-۵-۲. نیروهای فرهنگی
۱۲۲	منابع فصل
	فصل سوم
۱۲۷	فهم جامعه‌شناختی روابط عشقی در مدرنیته متأخر
۱۲۷	۱-۳. عشق و ازدواج از نگاه نظریه‌های جامعه‌شناختی
۱۲۸	۱-۱-۳. نظریه‌های خرد جامعه‌شناسی
۱۳۴	۲-۳. نظریه‌های کلان جامعه‌شناسی
۱۴۳	۳-۲. گفتمان عشق
۱۴۴	۱-۲-۳. تبیین روایت‌های کلان و واقعیت‌ها
۱۴۶	۲-۲-۳. گفتمان چیست؟
۱۴۷	۳-۲-۳. گفتمان به عنوان دانش / نقد
۱۴۸	۴-۲-۳. ساختن و بازسازی گفتمان
۱۵۰	۳-۳. عشق نوین متأخر
۱۵۱	۱-۳-۳. مفاهیم اساسی در نظریه‌های عشق نوین متأخر
۱۵۳	۲-۳-۳. فرایندهای فردیت‌سازی
۱۵۵	۴-۳. ثبات و تغییر
۱۵۵	۱-۴-۳. مدرنیته و واحد خانواده
۱۵۶	۲-۴-۳. فردینسازي در مدرنیته متأخر
۱۵۸	۵-۳. نقد و بررسی جامعه‌شناسی صمیمیت
۱۶۰	۶-۳. قدرت‌های گفتمانی عمده میدان
۱۶۱	۱-۶-۳. رژیم گفتمانی عشق رومانتیک در مدرنیته متأخر
۱۶۳	۲-۶-۳. اخلاق گفتمانی آزادی فردیت یافته
۱۶۵	۷-۳. تعارضات و ستیزها
۱۶۵	۱-۷-۳. فرهنگ توده‌پسند و متن گفتمانی
۱۶۶	۲-۷-۳. مخاطرات عشق
۱۶۷	۳-۷-۳. خطر متمرکز بر خویشتن
۱۶۸	۴-۷-۳. اخلاق آزادی اراده

۱۶۹	۵-۷-۳. خطر متمرکز بر خود رابطه.....
۱۷۰	۶-۷-۳. اجزای مسلم عشق رومانتیک.....
۱۷۱	۷-۷-۳. راهبردهای کاهش خطر.....
۱۷۳	۸-۳. پیش‌بینی‌های مدرنیته متأخر.....
۱۷۴	۱-۸-۳. تجدید حیات دوستی.....
۱۷۶	۲-۸-۳. راه‌حل‌های ارائه شده.....
۱۷۸	منابع فصل.....

فصل چهارم

۱۸۱	تحول بزرگ عشق و پیدایش بازارهای ازدواج.....
۱۸۱	۱-۴. تمرکز شماره انتخاب.....
۱۸۳	۲-۴. اجزای فرایندی هماری انتخاب.....
۱۸۵	۳-۴. کاراکتر و اکوپوری انتخاب رومانتیک.....
۱۸۷	۴-۴. عشق کاراکتر و کاراکتر عشق.....
۱۹۳	۵-۴. عشق‌ورزی به عنوان یک فعالیت اجتماعی.....
۱۹۵	۶-۴. قواعد شناخته شده و ناشناخته.....
۱۹۹	۷-۴. سازکاری نشانه‌ای.....
۲۰۰	۸-۴. منافع به عنوان شهوت.....
۲۰۳	۹-۴. شهرت و حفظ عهد و پیمان.....
۲۰۴	۱۰-۴. تحول بزرگ بوم‌شناسی رومانتیک: پیدایش بازارهای ازدواج.....
۲۰۶	۱۱-۱۰-۴. جنسی‌سازی و روانشناسی کردن انتخاب‌های رومانتیک.....
۲۱۰	منابع فصل.....

فصل پنجم

۲۱۳	عشق امری شخصی یا سیاسی؟.....
۲۱۳	۱-۵. اهمیت سیاسی پرداختن به عشق.....
۲۱۴	۲-۵. فرصت‌های سیاسی برای گفتگو درباره عشق.....
۲۱۵	۳-۵. چرا ما به آزادسازی نیازمندیم؟.....
۲۱۹	۴-۵. احتمالات و فرصت‌های سیاسی مرتبط با بررسی عشق.....
۲۲۱	۵-۵. رهیافت‌های مربوط به عشق رومانتیک در سنت مارکسیستی اولیه.....

- ۲۲۲ ۵-۶. رومان‌تسیسم و مارکسیسم دیالکتیکی
- ۲۲۲ ۵-۶-۱. گام‌های اندیشیدن در باب عشق
- ۲۲۶ ۵-۶-۲. از «خودجوشی پرولتاریایی» تا فراگیری عشق سوسیالیستی تولیدی
- ۲۳۳ ۵-۷. عشق محافظه‌کارانه : آیا عشقی نابرابر است؟
- ۲۳۴ ۵-۷-۱. نگرش محافظه‌کارانه
- ۲۳۶ ۵-۸. وضعیت انسان
- ۲۳۷ ۵-۹. برابری
- ۲۳۸ ۵-۱۰. نظام سکروتن درباره عشق
- ۲۴۰ ۵-۱۱. آراء سکروتن درباره مردان و زنان
- ۲۴۲ ۵-۱۲. عشق پدیده‌ای شخصی؟ سیاسی؟ رهایی‌بخش؟
- ۲۴۴ منابع فصل
- ۲۴۶ پرسشنامه سنجش سبک‌های عشق جان لی

عشق به عنوان یک پدیده زیستی - اجتماعی از ابتدای زندگی اجتماعی بشر مورد توجه انسان‌ها بوده و هر کسی با توجه به نوع تجربه عشقی و میزان دانش خویش آن را وصف کرده است. در اینجا برخی از این توصیفات را ملاحظه می‌کنید:

عشق امری ابدی و روانی است. عشق شیرازه کتاب زندگانی است. عشق امری شخصی است. عشق مانند رنگ‌های رنگین کمان است. عشق بسان پلی مرتفع و لرزان است. عشق زنجیری شیرین است. عشق میدان مین است. عشق امری سیاسی است. عشق مخال میل قدرت است. عشق رهایی بخش است. عشق دسیسه پیچیده پدرسازی است. عشق ارزش تجاری شده در دستان قدرت سیاسی است. عشق مهم‌ترین، ارزش‌میزترین و دردناکترین احساس انسانی است. عشق عنصر اساسی تشکیل اجتماع است. عشق یک منبع امنیت در اجتماعات، گروه‌ها، روستاها و تعاونی‌هاست... در این رابطه شاعر می‌گوید:

عشق یعنی کاهش رنج بشر
عشق یعنی مشکلی آسان کنی
آری! عشق رمزی در دل است

در میان این همه غوغا و شرع عشق یعنی کاهش رنج بشر
عشق یعنی مشکلی آسان کنی
آری! عشق رمزی در دل است

به لحاظ تاریخی عشق مفهومی است که دائماً بدین گونه نظریه‌پردازی شود مورد استفاده قرار گرفته و به تاسی از تغییرات بوجود آمده سیاست‌های عشق‌ورزی و نهاد خانواده، ارزش و اهمیت آن دچار نوسانات گوناگونی شده است. عشق یکی از قوی‌ترین سائق‌های وادارنده در زندگی انسان است و به عنوان موضوعی روانی، غیرقابل سنجش و سرکش تلقی شده است. حوزه‌ای که مرد توجه هنر، ادبیات و فلسفه قرار گرفته و کمتر به علم ربط داشته و بیشتر برای جستجوی لذت دنبال می‌شده است.

در واقع قرن بیست و یکم نشان دهنده یک نقطه چرخش اندیشیدن در باب عشق است و این چرخش متأثر از منازعات گسترده و حل نشده اجتماعی - اقتصادی و سیاسی جاری بر سر برداشت‌های مختلف و متنوع از صمیمیت، امور جنسی و

برقراری پیوند و وصلت است. امروزه دانشگاه‌ها فرمول‌بندی مفاهیم جدیدی از عشق را به عنوان مکانیسم‌های اجتماعی قوی برای تغییر و به عنوان یک موضوع شناخت، شروع کرده‌اند.

در مواجهه با رشد سکولاریسم و تغییر بستر نهادهای سنتی و تحولات روانی رخ داده در مفهوم عشق به عنوان یک عاطفه انسانی ضروری، مطالعات جامعه‌شناختی عشق اکنون در دستور کار قرار دارد. در این رابطه، «جامعه‌شناسی پسا دورکیمی»^۱ درباره تأسیل‌های انقلابی صمیمیت که اخیراً در حال متحول ساختن نهاد خانواده می‌باشد، حرف می‌زند. بر وابط در حال نوسان بین فرد و جمع در میان انسان‌ها تأکید دارد. شناخت جدید و توجه به اهمیت اجتماعی - احساسی عشق در همه شکل‌های «دیگرجنس‌گان»^۲ خانواده بیانگر این مطلب است که حل مشکلات بشریت در دنیای امروزی زمینه‌های مختلف بوم‌شناسی، اجتماعی - اقتصادی، سیاسی و امنیتی نیازمند همکاری میان تمام حوزه‌های شخصی، فرهنگی، ملی و مذهبی است. درحالی‌که توجه به اهمیت اجتماعی - احساسی عشق اکنون در رشته‌های مختلف دانشگاهی آشکار گردیده است. مطالعات عشق بیشتر منعکس کننده حوزه‌های علایق دانش هستند و بر روی تنش‌های نظری اساسی موجود در مطالعات خانواده متمرکزند که این امر نیز راه‌های مهم ارتباط بین تحقیقات را فراهم می‌سازد.

آنچه که در کانون توجه مؤلفان کتاب حاضر قرار داشته، بررسی بستر اجتماعی - تاریخی ظهور نوع خاصی از عشق به نام «عشق رومانتیک»^۳ و پادشاهی آن در طی سه قرن اخیر در جوامع نوین بوده است. همانطور که مطالعات تاریخی، متعدد و اسناد گردآوری شده توسط قوم‌نگاران نشان می‌دهند عشق‌ورزی و تجربه عشق به مقدار زیادی متأثر از بستر تاریخی و فرهنگی است که در آن عمل می‌کند. از نظر ما «عشق رومانتیک» به همراه یک تجربه تاریخی خاص فرهنگ غربی که به عنوان یک چارچوب احساس جهانی مورد استفاده قرار می‌گیرد نتیجه مفروضات قوم‌مداری و غیرتاریخی است. «عشق رومانتیک» به عنوان یک ایدئولوژی جهانی عشق و

^۱ . Post- Durkheimian sociology

^۲ . Heterosexuality

^۳ . Romantic love

نوعی «اقتصاد سیاسی احساس»^۱ که در بردارنده ارزش‌ها، معانی و تجربه یکسان احساس است نه تنها بوسیله فرهنگ بلکه توسط ساختارهای قدرت شکل گرفته است. در این باره لازم است توجه داشته باشیم که همه انواع جریان‌ها، افراد، سرمایه‌ها، ایده‌ها، کالاها و غیره که از ویژگی‌های جهانی‌سازی‌اند به شیوه متوازن در حال گردش نیستند. بنابراین، از یکسو، شکل‌ها، زبان و دیالوگ‌های عشق غربی حداقل به صورت تصنعی می‌توانند به آسانی در سراسر جهان ظاهر گردند، اما از سوی دیگر شباهت‌هایی که می‌یابیم نه تنها محصول جهانی‌سازی بلکه نتیجه تحولات اقتصادی و اجتماعی خاصی هستند.

عشق رومانتیک که ریشه‌هایش از عشق شهوانی یونان باستان، عشق با وقار قرون وسطی و عشق غریب بر زرق و برق قرن هجدهم تغذیه می‌کند، نوعی ابزار ایجاد شده از سوی اروپای غربی بوده که توانسته است از قرون هجدهم و نوزدهم در سراسر جهان توسعه یابد؛ در حالی که سیستم با استفاده از تکنولوژی رسانه‌ای و پیدایش جامعه مصرف‌کننده، این عشق به یک الگوی ایده‌آل مسلط در آید. این ایده‌آل اساساً با «فردگرایی عاطفی»، «ازدواج فردی»^۲ که توسط رومانتیسیسم فراهم شده بود، پیوند و رابطه دارد. در نتیجه مدل‌های ازدواج همسری، روابط عشقی محض یا وصلت عشقی شکل گرفتند که با سنخ‌های ازدواج متعارف و «تدارکی»^۳ رایج در جوامع سنتی، ماقبل صنعتی، کشاورزی و ماقبل مدرن، متضادند.

در مدل سنتی، ازدواج و تولید مثل خانواده رابطه مستقیم با روابط اجتماعی و خویش و قومی داشت و مرکزی برای روابط احساسی و عاطفی نبود. اصل اساسی این نوع ازدواج پیگیری «بازتولید اجتماعی»^۴ بود و از اینرو، در برابر مردن همسران تأکید داشت و نقش اساسی را والدین در انتخاب همسر ایفاء می‌کردند. ازدواج ساختاری برای حفظ اساسی یا افزایش مالکیت دارایی بود و این نقش‌پذیری در نظام سرمایه‌داری از بین رفت. بنابراین، درحالی‌که مدل‌های عصر وسطایی و سنتی بر

^۱ Political economy of emotion

^۲ Affective individualism

^۳ Individual freedom

^۴ Arranged

^۵ Social reproduction

این فرض استوار بودند که اساساً بین عشق و ازدواج سازگاری وجود ندارد، ایدئولوژی رومانتیک قرن نوزدهم بر این فرض استوار شد که این دو جدایی ناپذیرند.

به لحاظ جامعه‌شناختی، پیدایش عشق رومانتیک در بستر انقلاب‌های بورژوازی و صنعتی که مبانی مدل عشق‌ورزی پیشین را تضعیف و دگرگون نمودند، تنظیم گردیده است. با انحلال فزاینده پیوندهای اجتماعی ساخت دهنده جوامع سنتی در اثر فشار بسترهای سرمایه‌داری، افراد بطور روز افزون دچار فردیت شدند یعنی، آنها خردشان را منحصر و متفاوت از دیگران می‌دیدند و عشق‌ورزی را به عنوان چیزی منحصر به فرد و شخصی تلقی می‌کردند که قابل انتقال نبود. این امر به نوبه خود، بطور فزاینده‌ای به ناپذیر ازدواج را به عشق پیوند زد و ازدواج به شدت امری خصوصی شد. معاً و ارکرد اجتماعی‌اش را از دست داد و به عنوان پاسخی به میل جدید صمیمیت بر نظر گرفته شد. بعلاوه، با پیدایش فروپاشی اجتماعی فزاینده، ازدواج به کانون روابط، احساسات، عواطف اصیل انسانی تبدیل شد. به نظر می‌رسد که عشق رومانتیک یکی از راه‌های علمی شروعیست بخشی جداسازی نقش‌هاست و این جداسازی نقش‌ها توانست میزان جامعه صنعتی و بعدها توسعه هر چه بیشتر جامعه مصرف کننده را فراهم سازد. همینطور عشق رومانتیک یک عنصر اساسی برای معنا بخشی به جنسیت و روابط جنسی است.

از سوی دیگر عشق رومانتیک بر این فرض استوار است که فقط یک شخص در جهان وجود دارد که در تمام سطوح متناسب شماست. این شما «نیمه دیگر» شما می‌باشد. همه این مفروضات می‌گویند که شما می‌توانید با فرد دیگر براساس یک سری کیفیت‌های ذاتی روابط عاطفی پایدار برقرار سازید. بنابراین، عشق رومانتیک بر ایده‌آل‌سازی معشوق و توافق متقابل زوج جهت ماندن در کنار هم برای همیشه (چه بد و چه خوب)، استوار است.

وجود فاصله بین آرمان رومانتیکی و اکثر رفتارهای عشقی، تعارض و تغییرشان در همه حوزه‌ها از زمان ظهور و سلطه عشق رومانتیک در قرون هجدهم و نوزدهم، نیاز به فراهم کردن بینش‌ها و تحلیل‌های جدید درباره اعتبار و تحولات عشق را شدیدتر

ساخت. عشق نسبت به بستر اجتماعی - تاریخی که در آن اتفاق می افتد مصون از تغییر نیست. بنابراین، مؤلفان کتاب حاضر، تحولات عشق در جوامع نوین را با توجه به تغییرات رخ داده در جوامع مذکور تحلیل می کنند. به همین دلیل، چارچوب تحلیلی ما در باب عشق و تحولات آن، سرمایه داری و ظهور یست مدرنیسم همراه با جهانی سازی است. در اینجا به رغم تنوع بسترهای جغرافیایی، بر برداشت های غربی از عشق تمرکز داریم. از میان جامعه شناسان نظریه پرداز در زمینه عشق و پیامدهای آن بیش از همه بر آرای «آنتونی گیدنز»^۱، «بک جرنشیم»^۲، «ایوا ایلاز»^۳، «الگزندرا کولانی»^۴ و «زیگموند بائومن»^۵ متمرکز شده ایم.

از این رو، تأکید داریم که عشق یک پدیده زیستی - اجتماعی است، لذا مطالب آورده شده در این اثر به پنج فصل تقسیم شده است:

فصل اول: انواع عشق - عاشق شدن. در این فصل آغازین، معانی مختلف عشق در جوامع و ادوار مختلف گور شناسی های مختلف عشق در میان اندیشمندان و معانی عشق در ادبیات فارسی آمده است. قسمت دوم این فصل به فرایند عاشق شدن، انواع عاشق شدن، نظریات مربوط به عاشق شدن و پیامدهای مثبت و منفی آن اختصاص یافته است. فصل دوم: نظریات اجتماعی عشق و ازدواج. از آنجایی که خانواده محصول فرایند عشق ورزی و ازدواج است، انواع نظریات اجتماعی مرتبط با منشأ عشق و عشق ورزی، نحوه عملکرد عشق، فرایند انتخاب همسر و آثار نظام کلان بر عشق و ازدواج تشریح شده است. فصل سوم: فرایند جامعه شناختی روابط عشقی در مدرنیته متأخر. در قسمت اول این فصل نظریه های مطرح خرد و کلان جامعه شناسی مرتبط با عشق و ازدواج آورده شده است. قسمت دوم فصل که به بررسی انواع گفتمان های عشقی اختصاص یافته، نقد و بررسی جامعه شناختی صمیمیت، انواع آسیب ها و مخاطرات هر گفتمان عشقی و راه های برون رفت از آنها تبیین گردیده است. فصل چهارم: تحول بزرگ عشق و پیدایش بازارهای ازدواج.

^۱ . Antony Giddens

^۲ . Beck-Gernsheim

^۳ . Eva Illouz

^۴ . Alexandra Kollontai

^۵ . Zygmunt Bauman